

G Ü V E N

Türk Anonim Sigorta Sosyetesı

Ödenmiş sermayesi: 1.000.000 lira
İhtiyatları : 6.869.385 »

Herkesin Güven Kaynağıdır

İSTANBUL - GALATA Sümerbank binası

Telefon: 44610

DERGİMİZ

Dergimizin eski ve yeni sayıları: Ankara'da Berkalp, Konyada Yeni ve Geçit, İstanbul'da İkbâl, Beyoğlundâ Saray, Beyazıtta Akgün, İzmirde Cerrahoğlu, Erzurum'da Hüseyin Öndüç, Adanada Hüseyin Polisei, Mersinde Hüseyin Özmen, Kayseride Nuh Yener ile Türkiyenin başlıca bayilerinde bulunur.

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

AYDA BİR DEFA İSTANBULDA ÇIKAR, HALKBİLGİSİ DERGİSİ

Mayıs 1950

İÇİNDEKİLER:

Folklor ve Etnografyanın Konusu M. Şakir ÜLKÜTASIR

Halk Hikâyelerinde Köşeler ve Keller Murat URAZ

"Sümmani" ye Dair (1) Hikmet DİZDAROĞLU

Uludağ'da Yerleşmeler, Isı - Işık Ali Rıza YALGIN

Davudü Antakinin Antakyada Yaşayan Hâtıraları ... Dr. Edib KIZILDAĞLI

Cihanbeyli'den Ağtlar (3) İMAMOĞLU İsmet Özalp

Türkmen, Yürük ve Tahtacılar Arasında (4) Naci KUM

Konyada Tarih Boyunca Helvacılık Mehmet ÖNDER

Vahit Lütfi Salcının Son Şiiri İhsan HİNÇER

Sayı: 10

Kuruş 25

SAHİBİ VE YAZI İŞLERİNİ FİİLEN İDARE EDEN: İHSAN HİNÇER

181

nun kalarak kızlarını üç kardeşe verir...

Bunlar kızları alır, yola revan olurlar; o zaman da meşhur Kös Köse namında ha vada at üstünde uçan bir kimse varmış.. Bunları görünce, havadan süzülür, gelir. Küçük kardeşin atının üstünden kızı alır, havalanır. Büyük kardeşleri, kızları alır, giderler. Küçük kardeş Kös Kösenin peşin den gider, gider, yorulur. Bir çeşmenin ba şına oturur. Su içer, biraz da dinlenir. Bir hizmetçi kız gelir. Su alırken, onu görür. Eve dönünce, hanımına: «Çeşmenin başın da bir genç gördüm; tıpkı size benziyor» der. Çeşmenin başına gelir; bakar ki, kü- çük kardeşi... O da, hemşiresini tanıır. Bir birlerine sarılırlar. Eve gelirler. Akşam ol- ur, hemşiresi, «Şimdi dev gelir, belki seni görünce darılır; gel, ben seni gizliyeyim» der. Onu dolaba gizler. Akşam üstü dev gelir. Hanım, onu merdiven başından kar- şılar. Dev suratını ekşitir, gayet sert bir halde: «Burada insan eti kokuyor», der. Hanım, «Hayır, birşey yok!» cevabını verir. Dev, o gün başından geçenleri hanımına anlatır: «Bu gün bir adam gördüm, atın üstünde idi, yanında bir kız vardı, havada uçuyorlardı. Bütün devleri peşine gönder- dim, alamadım, der. Küçük kardeş bu lâ- kırdıları dolaptan dinler. Hanım, Deve: «Benim büyük kardeşim şimdi buraya gel- se, ne yaparsın?» der. Dev: «Yerim!» cevabını verir. «Ya ortanca gelirse?», «Onu da yerim...» «Ya küçük kardeşim gelirse?» «O- nun, başım üstünde yeri vardır; çünkü se- ni bana veren odur!»

O zaman hemşiresi dolaba açar, küçük kardeşi dışarı çıkar; Devle görüşürler. Me- seyley, anlatır; kızı kurtarmanın mümkün olamayacağını anlar. Sabahleyin yola re- van olur, rasladığı bir çeşmenin önüne otu- rur. Başından yine aynı şeyler geçer. İkin- ci kız kardeşini verdikleri arslanın evine gelirler. Onunla da hep bu lâkırdılar konu şulur. Aynı neticeye varılır. Velhasıl, üçün- cü çeşmede tavus kuşunun evine misafir olur. Akşam üstü kuşla konuşurlar, kuş: «Yavrum, sakın sen gitme, bütün kuşları

peşinden uçururum ben de uçarım» der. Fa- kat, o da muvaffak olamaz. Neticede «Ne yaptı isek kıızı alamadık; biz alamayınca sen hiç alamazsın» der.

Sabahleyin küçük kardeş yola girer. Bir dervişe rasgelir. Derviş, «Böyle nere- ye?» der. Küçük kardeş, başından geçenle- ri anlatır. Derviş: «Yavrum, der, Kös Kö- senin evi, şu dağın arkasındadır. Onun iki atı vardır, biri taydır, obiri annesidir; o gizlidir. Şimdi tayla gezer; Evinin, kapı- sı penceresi yoktur. Yalnız, evin tepesinde ufak bir delik vardır ki, akşam üstü onun girmesi için yapılmıştır. İşte yavrum, ben- den sana bu kadar!» der ve ayrılır. Küçük kardeş, dağa gider, bakar ki, bir ev, amma ne kapısı var, ne de penceresi var! Başlar şarkı söylemeye. Kız, içerden sesini duyar. hemen dama çıkar, oğlanı görür, tanır; bir ip atarak, onu, yukarı çeker. Görüşür- ler akşam olunca oğlanı gizler. Kös Köse gelir, kızla konuşurlar; kız ona: «Senin büyük atın nerededir! Yerini bana söyle de onunla akşama kadar eğleneyim, çok canım sıkılıyor.» der. Kös Köse de: «Pek âla», der; «Kız elimden kaçamaz», diye düşünür. Sabahleyin atın yerini gösterir, gider. Kız, oğlanı yerinden çıkarır, hemen ata biner, kaçarlar. Akşama Kös Köse eve gelir ki, ne at var, ne de kız!

Hemen atına biner, arkalarından gi- der, bunları yolda yakalar, tabii ihtiyaçla genç arasında fark var. Ana at, oğluna: «Eğer sen gençleri birbirinden ayırırsan, benden emdiğin süt haram olsun! der. O zaman, tay, Kös Köseyi alır, havalandırır, «Yeri ne kadar görüyorsun?» der. Kös Kö- se «Yumurta kadar!» der. O zaman tay, aşağı atar, Kös Köse, parça parça olur. At, hemen bunlara yetişir, oğlan taya kız ih- tiyar ata biner. Memleketlerine gelirler. kırk gün, kırk gece düğün yaparlar, evle- nirler. Küçükün dokuz ay sonra kendisi gi- bi cesur bir erkek çocuğu dünyaya gelir.

ihsan HAMAMIOĞLU

Sahibi ve Yazı İşleri

Müdürü

ihsan Hınçer

Tel : 22 49 74

TÜRK
FOLKLOR
ARAŞTIRMALARI

(2. Baskı 1972 Temmuz)

P.K. 46

Aksaray — İstanbul

Aylık

Halkbilim Dergisi

Eski -Yeni bütün sayılarımızın tanesi 250 kuruştur.

9 Ocak 1970
İkinci baskı tarihi : 21. 12. 1967

Devlet Bütçesi

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ

SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

SAYI : 10

MAYIS : 1950

SENE : 1

Folklor ve Etnografyanın Konusu

Yazan : M. Şakir ÜLKÜTAŞIR

Cumhuriyet devrinin, milli kültür hareket- lerimiz içinde, en verimli bir saha halinde ku- rulum gelişmesini sağladığı iki önemli bilgi şubesi vardır : Bunlardan biri Folklor, ikincisi de Etnografya'dır. Son yirmibeş yıl içinde türlü dergi ve gazetelerde adlarına sık sık rast- lamakta olduğumuz bu iki bilgi şubesinin, Türk ekolüne göre, sınır ve sahaları birbirinden ay- nılmıştır.

Gerçi, bazı memleketlerde, bazı bilginler —hattâ bugün dahi— bu iki bilgiyi ya doğru- dan doğruya Etnoloji'nin içinde sayar, yahut Folkloru Etnografya'nın özel bir şubesi olarak mütalâa ederler. Halbuki biz, temas ettikleri maddeler bakımından bu iki bilim sahasını bir- birinden ayrı mütalâa ederek araştırmalarımı- za yeni bir yön vermiş, aşağı yukarı bir ekol meydana getirmişizdir. Bununla beraber, biz bu sahada pek, tek de sayılamayız. Nitekim Fransız, Rus Folklor ekolleri, bu iki bilgi'nin konusunu ayrı ayrı mütalâa etmişler ve bugün de öyle yapmaktadırlar.

Şimdi, yirmi beş yıllık bir çalışma ile ye- ni ve az çok birbirinden farklı bir çerçeve için- de gelişmekte olan folklor ve etnografyanın su- çunlayışa ve ayrılışa göre konularını gözden ge- telim : Fakat bundan önce, konuşmamızın e- sasını teşkil edecek olan Folklor sözüne kısaca göz atalım.

Folklor kelimesi, İngilizceden alınmış mü- tekkep bir isimdir. Burada "folk" halk, "lor" bilgi, tetkik demektir. Bu itibarla folklor

halkı bilme, halkı tanıma anlamına gelen bir tâbirdir. Folklor kelimesini ilk önce 1864 te İngiliz yazarlarından "William John Thomas" böyle toplu bir şekilde kullanıp ortaya atmış- tır. Bu kelime, zamanla tutunarak belli bir bilginin adı olmuştur. Nihayet bugün de dün- ya bilim âlemi bunu hemen umumiyetle böyle kullanmaktadır. Yalnız Almanlar, Folklor sö- zünü bilmekle beraber, bu mânada daha çok "Volkskunde" tâbirini kullanırlar. Bu tâbirde- ki Volks. Almancada halk ve Kunde ise (bil- mek mânasına olan) Kennen fiilinden bir i- simdir. Binaenaleyh Almanca'daki bu tâbir de, Folklor kelimesi gibi, "halkı bilme", "halkı tanıma" mânasına gelir.

Bizde ise ilk defa, büyük bilginimiz rah- metli Ziya Gökalp, Folklor'u "Halkiyat" keli- mesiyile dilimize nakletmiştir. Sonradan ilk ilmi bir folklor kurumumuz olan- Halkbilgisi Derneği de bunu "Halkbilgisi" suretinde ve tam Türkçe karşılığıyle kullanmıştır. Fakat bugün onu, daha çok dünya bilim âlemine uya- rak, hemen umumiyetle "Folklor" suretinde kullanılmaktadır. Bütün dünyada nispeten en yeni bir bilim şubesi olan folklor, bizde tama- men Cumhuriyet devrinin mahsulüdür.

Buraya kadar verdiğimiz su pek kısa ve gerekli bazı açıklamalardan sonra artık bu iki bilgi alanının tarif ve konusunu ele alabiliriz.

Folklor en derli toplu mânasiyle halk şif- irleri, halk gelenek ve göreneklere gibi tama-

men fikri ve manevî tezahürleri; kısası ana sınıfın ruhi kültürünü tetkik eden bir bilgi şubesidir. Düşün, bayram, cenaze, kandil, doğum, çocuk vesaireye ait halk görenek ve gelenekleriyle cin ve peri, büyü, afsun, muska gibi şeylere inanma şeklinde tezahür eden alelûmum halk itikatları, türkûleri, masalları, menkıbeleri, ata sözleri ve deyimleri hep folklorun konusu içindedir; bütün bunlar, folklorun ancak belli ve sınırlı kadrolarıyla tetkik olunur. Kadro, folklor araştırmalarının temel taşı mesabesindedir.

Etnografya'ya gelince : Eski Yunanca "Etnos = kavim" ile "Grafo = yazarm" kelimelelerinden yapılmış yine mürekkep bir isimdir. Batı bilginleri bunu, Yunanca aslına uyararak "Ethnographie" suretinde kullanırlar. Bizde ise, eskiden Arapça ifade ile "Kavmiyyat, Akvâmiyyat, İlmî akvâm, Tasviri akvâm" şekillerinde kullanılmıştır. Son zamanlarda ise, Türk Dil Kurumu'nun yaptığı ilmi terimlerde bu kelimenin Türkçe karşılığı olarak "Budunbetim" sözü konulmuştur.

Etnografya, Avrupa'da XIX uncu asrın içinde kurulmuş bir bilgidir. Bizde ise, bu bilim sıfat ve haysiyetle değerini, Folklor gibi, ancak Cumhuriyet devrinde bulmuştur. Bu kelime de, bugün, Batı bilim âleminde uyularak, daha ziyade Etnografya şeklinde kullanılmaktadır.

Etnografya'da "ana sınıf"ı yani asıl halkı teşkil eden topluluğun bütün maddî mahsullerini, kısacası bir cemiyetin maddî kültürünü araştıran bir bilgidir. Alelûmum aba, kepenek, sako, âbanî, havuziçi ilâh.. gibi giyim; keçe, kilim, cicim, başlık, tepelik ilâh.. gibi süs eşyası; avcılık hayatı, av âlet ve silâhları; çobanlık hayatı; ev yapı maddeleri; tarım ha-

İSTANBUL FOLKLORU

Gelecek sayımızdan itibaren dergimizde İstanbul Folkloruna - fethin 500 üncü yıldönümünü faaliyetimizden olarak - geniş bir yer ayıracağız. Bu arada Türk Folklorunun en değerli araştırmacılarının başında gelen üstad Mehmet Halit Bayrı tarafından tesbit edilen "İstanbul mahalle ve semtleri" başlıklı folklor maddeleri, yazı serisini neşre başlayacağız.

yatı ve yaba, döven, kâğı, yayık gibi tarım âletleri; halk zenaatleri ve onun meydana getirdiği çeşitli bütün eşya; yapıları bakımından halk sazları hep etnografyanın konusunu vücuda getirir.

Gerçi bu iki bilgi alanı, halk hayatını araştırma bakımından birbirinin içinde gibi görünür. Halbuki, yaba, düven, sıyrığı ilâh.. gibi tarım, tarak, dolap, gücü ilâh.. gibi dokumacılık âletlerini konu olarak ele alan bir araştırmayı Folklor'un konusu içine sokamayız, sokulmamalıdır da.. Bize, meselâ: Bir yayık, bir kaval, bir beşik'in nasıl, neden ve ne biçimde yapıldığını değil; hangi gün yayık döğülürse o gün alınan ürünün kokup bozulmayacağını, kavalın Hazreti Ali'nin mucizeli bir icadı ve sesinin de Ali'nin kendi sesi olduğunu, beşiğe ilk yatırılan bir çocuk için yapılan töreni, beşik kertme (daha beşikde iken iki çocuğu nişanlama) geleneği hakkındaki halk inanmalarını anlatan bir yazı tamamen Folklor'un konusu ve kadrosu içindedir. İşte şu kısa misallerden de anlaşılıyor ki, Folklorla Etnografyanın bir gibi görünen konu ve sahaları hakikatte ayrı şeylerdir.

Bizde bilhassa Hâmit Zübeyr Koşay ile Ali Rıza Yalçın'ın Türkiye Etnografyasına ait yaptıkları araştırma ve yayınlar bu yoldaki çalışmalarımızın kâr sütununa yazılacak gerçek birer değerlerdir. Folklor alanındaki araştırmacılarımıza ise, Etnografyaya nazaran daha zengin, daha hacimlidir. Bu sahadan gerçekten iyi çalışan arkadaşların yekünü sevindirici bir sayıyı bulmuştur.

Hülâsa, konuları itibarıyla "ana sınıf"ın maddî ve manevî yönleriyle bilme, tanıma demek olan Folklor ve Etnografya: Birincisi bütün gelenek ve inanmaları, ikincisi alelûmumun maddî kültürüyle tabiatın sevkine tâbi olan âdetler sil halka "Mutterschichten" yani, bir memleketin sayı itibarıyla en kalabalık ve aynı zamanda en güvenilir evlâtlarını yetiştiren "ana sınıf" derler. Bizim de bu sınıfı teşkil eden her bir üyesi daha çok köylümüz ve küçük kasabamızdır. Bugün topluyacağımız Folklor araştırmaları Etnografya maddeleri bu sınıf halk arasındadır fakat unutulmamalıdır ki, yarı canlı (Survivance) bir halde yaşamaktadır. Bu hususta başla birlikte devran sürmekte idi. Bir gün yük bir isticale göstermek, bunları bir an için ihtiyar seyyahın kendini görmek istediğini haber verdiler. Köroğlu memleket gezen ve malı çalışmaları bu işi, hemen tamamen, yaymayı gören adamlardan hoşlanırdı. Onlar da öyle meraklı ve tuhaf şeyler anlatanlar

Halk Hikâyelerinde Köşeler ve Keller

Yazan : Murat URAZ

Zengin mevzulu halk hikâyelerinde muhtelif karakterlerde insanlar görülür. Şahlar, paşahlar, kızlar, cariyeler, âşıklar, rakipler ve bunlara karışan çeşit çeşit insanlar arasında maceralar devreder gider.

Şah ismi geçerken (Şah Abbas), padişah ismi geçerken de (Sultan Murat) gibi hüviyetleri tabiatıyla meğhul sultanlar vezirleriyle ordada görünürler, cellâdlarına da zaman zaman iş düşer. Hilekârlar, fedakârlar, kahramanlar, müşküllere çare düşünen müdebbir ve akıllı insanlar birbirile çarpışır. (Bâde) efsaneleri rol oynar. At, silâh, saz arada vasıtalarıdır. Niçin bu kabil hikâyelerin çoğunda âşık sevdiği kıza ulaşır. (Kırk gün kırk gece toy düğün olur) hikâye de sona erer.

Hâdiselerin en zengin ve çeşitli örnekleri, türlü insan tiplerine, hattâ kitle hareketlerine en ziyade; şarkî ve garbî Anadolu'da, Rumelede, Kırimda birbirinden oldukça farklı riayetlere dayanan ve on beş kadar kola ayrılan Köroğlunun âşk vak'aları ve kahramanlıklarla dolu hikâyesinde tesadüf edilir.

Bu hikâyede: Kiziroğlu Mustafa, Geyik Ahmet, Abilobut Yusuf, İsa Balı, Ayvaz, Reyhan Arap gibi ona candan bağlı insanlar ve kahramanlardan başka hilekârlığın timsali olan Keloğlan) ile kahramanlığın, kemalin ve fesadin mümesili olarak da (Köse Kenan) a tesadüf edilir.

Köse Kenan'ın heybetli bir adam olduğu hikâyede anlatılmaktadır. Siması (seyreği köse) başta; kulaklar lavaşa, burun patlıcana, dişler sucu kazmasına benzetilir. Parmaklar tohumluk hıyar gibidir diye anlatılır.

Köroğluna müşkül anlarında büyük yardım yapan bu Köse Kenanı nasıl tanıdığını nasıl kendisine arkadaş edindiğini, şark rikâyetini ihtiva eden hikâyenin henüz neşredilmemiş kısmından hülâsa olarak alalım :

Çamlıbelde Köroğlu; Ayvaz ve Reyhan ile birlikte devran sürmekte idi. Bir gün ihtiyar seyyahın kendini görmek istediğini haber verdiler. Köroğlu memleket gezen ve malı çalışmaları bu işi, hemen tamamen, yaymayı gören adamlardan hoşlanırdı. Onlar da öyle meraklı ve tuhaf şeyler anlatanlar

bulunurdu ki, insan bunları, yalan olduğunu bildiği halde yine dinlemekten doyamazdı.

Bu ihtiyar seyyah da, öyle idi. Köroğlu hemen yanına çağırıldı. Tatlı tatlı konuşmağa başladılar. Söz kahramanlıklara ve cenk işlerine döküldü. Bu arada (Naldere) kasabasında (Köse Kenan) isminde bir köçak tanıdığını, Hintte ve Çinde onun eşi bir kahraman olmadığını ve eğer Köroğlu bunu beraberine alabilirse artık onun kolunu kimsenin bükemeyeceğini söyledi. Zaten bu ihtiyar seyyah Köroğluna bunun için gelmişti. Bunu haber vermekle bir miktar dünyalık alabileceğini ummuş ve öyle de olmuş idi.

Köroğlu seyyahı memnun ederek yola vurdular. Bundan sonra Ayvaz ve Reyhan Arabla müşavere ederek neticede Köse Kenanı gidip bulmağa karar verdi. Onu vazgeçirmek istedilerse de muvaffak olamadılar.

Hazırlık yaptılar, Köroğlu (Kırat) a, Reyhan Arab da (Alapaça) ya binerek yola çıktılar.

Gün günü kovaladı, günlerden bir gün (Naldere) ye ulaştılar. Atları ahıra çekerek kendileri de bir kahveye indiler. Köroğlu altın dolu heybesini de yanına koydu. Bunları görenler iki fakir yolcu zannetti. Heybede de ne olacak; bir iki yiyecek bir de eski püskü çamaşır...

Köroğlu kahveciye Köse Kenanı sordu. Kahveci de :

— Emsalsiz köçaktır, ama gayetle fakirdir. Dünyada onun gibi mert ve kâmil az bulunur. dedi.

Köroğlu onu görmeğe merak ettiğini ve nerede görebileceğini sordu.

Kahveci de :

— O her gün Dandak Recebin kahvesinde oturur. Çok arzun varsa, kalk git, şimdi oradadır. Ama görürsen heybetinden korkma, dedi.

Köroğlu, Reyhan Arabla doğru Dandak Recebin kahvesine gitti. Köse Kenan orada idi. Elini öperek yanına oturdular ve biraz konuştular. O gün bu kadarla kaldı, günlerden de perşembe idi. Meğer (Naldere) de cuma-

dan cumaya cirid oyunları olurdu. Köse ise namli bir ciritçi idi. Bu yüzden bir beyzade de ona bir güzel at hediye etmişti. Köse bu ata binip de cirid meydanına çıktığı vakit karşısına kimse çıkamazdı. Ne zaman bazularını bağlatırsa o zaman onunla cirid oynamak için öbür meşhur ciridciler ortaya çıkarlardı.

Köroğlu bu haberi alınca Reyhan Arabla atlarına bindiler ve cirid meydanına geldiler. Ciridciler iki alay olmuştu. Bir alayının başına Köse Kenan, karşıki alayın başına da Köroğlu geçmişti. Her iki tarafın ciridcileri ortada bir iki çalım satıp kalem salladıktan sonra yerlerine geçtiler.

Sonra Köse ortaya at sürdü. Köroğlu da onu karşılayarak :

— Emmi al sana bir yadigâr!.. diye kalemi Köseye öyle bir pertav etti ki Köse bunun önünden güç kurtulabildi.

Zaten Köroğlu Köseyi delmek maksadile atmamış idi. Hemen ikinci kalemi de salladı. Köse baktı ki, önünde durulacak gibi değil. Adamlarına bağırdı ve bazularını söktürdü. Köse yeniden ortaya fırladı. Meydanda yalnız ikisi. Kalemler kurşun gibi gidip geliyordu. Fakat ikisi de birbirine kıyamıyordu. Akşam oldu. Her ikisine de kalem değmeden meydan dan ayrıldılar ve kahvede buluştular. Köse Kenan karşısındakinin de kolay kolay yenilip yutulmaz bir koçak olduğunu anlayınca :

— Koçum, seninle ciride başbaşa kaldık ancak gelecek cumaya seninle bir kuvvet sinayalım, Allah ya sana, ya bana verir, dedi. Köroğlu da bu teklifi kabul etti.

Cuma günü (Naldere) nin güreş meydanı dolmuştu. İkisi de soyundu, ve yağlandı. Destur verildikten sonra meydana çıktılar. Bir iki el çirpıp el ense yaptıktan sonra tutuştular. Öyle ki; üzerinde güreş tuttukları çimen tabanlarının ve ayak parmaklarının kuvvetinden kotanla sürülmüş gibi oldu. Akşam olunca bunda da berabere kaldılar. Köroğlu kahvesine dönmüş ve çok (efkârlanmış) idi. Başını almış düşünüyordu. İhtiyarlardan birisi yanına geldi :

— Oğul derdin ne ki, böyle dalmış düşünürsün? dedi.

Köroğlu olduğu gibi ihtiyara anlattı ve kendisini de tanıttı. İhtiyar Köroğluna dedi ki :

— Öyle ise beni dinle. Bu Köse Kenan aşiret beylerinden Ado Beyin kızı Dâna hanımı sever. Ne yaptıysa bu kızı alamadı. Gel

zaman git zaman çok uğraştı. Bir kolay bulamadı, Sonra (kahr) etti bu (Naldere) de oturdu. Eğer sen bu kızı alırsın ve Köseye ver bilirsen ancak sana bendolur. Alamazsan yok yere kendini üzme, dedi.

Köroğlu ihtiyara avuç dolusu kızıl altın verdi ve Reyhan Arabla birlikte (Naldere) den ayrıldı. (Ado Bey) Köroğlunun ahabası idi. Gittiler ve hali ona anlattılar. O da razı oldu. Ve kızı Köse Kenana verdi.

Köroğlu Dâna hanımı alarak (Naldere) ye getirdi. Ve Köseye :

— Emmi sana Ado Beyin kızı Dâna Hanımı aldım. Toyunu tutacağız diyorsa da Köse bir türlü inanmıyordu. Nihayet kızı gösterince şaşırıldı. İnandıysa da bir şey diyemiyordu. Dili kaçır gibi oldu. Köroğlu kendisinin kızı olduğunu burada Köseye anlattı. Köse, Köroğlunun ellerine sarıldı (şapur şupur) öpmeye başladı. Köroğlu da Kösenin elini öptü.

(Naldere) emsalsiz bir düğün gördü. Köse Köroğluna :

— Köroğlu, sen koçak bir adamsın. Sen k bana bunu yaptın, bundan sonra bu can sağ kurban olsun, dedi.

Çamlıbele beraber gitmeğe karar verdiler. Yol kumanyası görüldü. Günlerden bir gün Çamlıbele vardılar. (İlâ Ahiril ömür burada devran sürdüler).

Başka hikâyelerde dahi köseler ve keller dikkate şayan tipler arasında görülür. Kelolar işleri karıştırır, rakipler ekseriyetle ondan istifade eder, diğer taraftan da köselerin tenisni ortaya çıkan müşküllerin haline do ru yol açar.

Halk hikâyeyi köseleri ve kelleri şöyle tanımlar :

1 — Telâtinî köse : yüzünde hiç tüy bulunmaz, meşin gibidir, 2 — Seyreği köse : Ane çenesinde üç beş tüy bulunur. Haramzade telâsinî gibidir. 3 — Sünbüllî köse: Yalnız tepesinin yakın birkaç tüy vardır. Yüzü ve başı çıplaktır. Merkep görse kabak zanneder.

Keller :

(Keller de: Armudî kel, kırağı kel, tertel kel, nohudî kel, ayazî kel, şimsirî kel, kaplan kel) dir.

Ârif bir hikâyeci dinleyicileri karşısında köseleri ve kelleri bu tasnif dairesinde anlatırken, güldürücü ve tuhaf fıkralar ilâvesinde hikâyesini söyler ve daha cazib bir halde

Yurdumuzda folklor ve Halk Edebiyatı çalışmalarının dağınık, düzensiz ve metodsız olması, bu konuda uğraşanları bir sürü müşküllerle karşılaştırıyor; bunun sonucu olarak da, meydana getirilen eserler, eksik ve yanlışlardan bir türlü kurtulamıyor. Çok defa, aynı konu üzerinde bizden önce kimlerin çalıştıkları, ortaya neler koydukları bilinmediğinden, bütün uğraşıp didinmeler umulan sonucu vermiyor, eser de nâkıs ve nâtamam bir hüviyetle ortaya çıkıyor. Bunun son bir örneğini, meslektaşım Haşim Nezihî Okay'ın Sümmani (1) adlı eserinde görüyoruz.

Haşim Nezihî Okay, konunun yabancıları değil. Daha önce de, yine Sümmani hakkında bir eser yayımlamıştı (2). Bu durum, yani aradan geçen on dört yıl, sayın araştırmacıya bazı tecrübeler kazandırmış, bilhassa metod bakımından daha derli toplu olmağa zorlamış-

getirmesini bilir ve halkda dinleme iştahını artırır.

Halk hikâyelerinde olduğu gibi halk arasında da köseler ve keller dikkatten uzak kalmamış ve hattâ üzerlerine darbimeseller de kurulmuştur.

Bunlardan birkaç tanesini alalım :

Köse köse kös büyük
Altı sakal beş büyük

Köse çıkar İncire
Ayakları zinciro

Allahümme ferden, kork kel ile körden

Keller yağurlar, birbirini ağırlar

Tut kelin perçeminden

Kel başa şimsir tarak

Kel öldü sırma saçlı, kör öldü badem gözlü

Keldir kel ağadır, başa belâdır.

Bu iki tip insan üzerinde, halk ağzında oluşan epeyce tâbirlere daha tesadüf etmek mümkündür.

“Sümmânî,, ye Dair

— I —

Yazan : Hikmet DİZDAROĞLU

tır, diye düşünmüştük. Kendilerinin iyi niyetle hareket etmelerine, bizim de eseri gözden geçirirken aynı duyguları beslememize rağmen, sonuç, maalesef, hiç de umduğumuz gibi çıkmadı. Araya giren uzun zaman fasılası, ve konuya yakınlık, sadece bâzı yeni malzemenin bulunmasını sağlamış, fakat metod ve zihniyette en küçük bir değişiklik yapmamıştır. Ve, tabiiyle, Sümmânî de arzuladığımız mükemmeliyetten mahrum ve uzak kalmıştır.

İlk kitabı için, araştırmacı gibi biz de “... Halk Edebiyatı üzerindeki tetkiklerinin ilki olduğu için bir kalem tecrübesi”, “çok eksik ve yanlış” (gerçek de budur, çok eksik ve yanlıştır.) bir araştırma mahsulü demistik. Fakat, sonucunu hakkında artık böyle bir mâzaret de ileri sürülemez.

Sümmani üzerinde ben de yıllardanberi çalışıyorum. 1928 de hazırladığım bir monografiyi, yeni malzeme bulmak, Sümmani'nin mânevî havasını daha doğru şekilde verebilmek için, yayımlamadım. Sanıyorum ki, bu hareketimde isabet de gösterdim: Acele hükümlere varılmış, tenkid süzgecinden geçirilmemiş bir tetkik ve kontrol edilmiş bir malzeme ile ortaya çıkmak, herhalde eser sahibine bir değer kazandırmaz. Bunları, meslektaşımın eserini incelerken, sözlerimin gelişi güzel söylenmediğini ve benim de bu konuya yabancı olmadığımla anlatmak için söylüyorum.

Tenkidlerimde vuzuh ve sarahatten ayrılmamak için, eserde gördüğüm bellibaşlı eksik ve yanlışları madde halinde belirtmeği faydalı buldum.

1. Daha ilk adımda, sayın araştırmacının, e- lindeki malzemeden gerekli şekilde faydalanmadığı ve Sümmani hakkındaki araştırmalarından habersiz olduğu anlaşılıyor. Önsözden anlıyoruz ki, sayın Okay, ancak kitabımı yazıp bitirdikten sonradır ki, kendisinden tam dokuz yıl önce (1939) Sümmani hakkında bir eser yazan Nesip Yağmurdereli'nin tetkikinden haberdar olabilmıştır! Biz kendisine haber verelim. Sümmani'ye dair, o eserden başka, daha üç kitap vardır; çeşitli dergi ve gazetelerde çıkan şiir ve makaleler de bir hayli yekûn tutmaktadır.

2. Sayın Okay, Sümmani'nin hayatı ve bil-

Murat URAZ

Türkmen Etnografyası

4) YERLEŞMELER, 5) İŞİ - İŞİK

Yazan : Ali Rıza YALGIN

hasa edebî şahsiyeti hakkında bize fazla birşey söylemiyor, bilhassa edebî hüviyeti için hiç bir şey. Kitabında 102 şiirini verdiği göre, bunu yapabildi ve yapması da lâzımdı. Yalnız şiirleri sıralamak, şairin hayatı hakkında bir kaç söz söylemek (ki bu hususta düştüğü hataları aşağıda işaret edeceğiz.), bir tetkik için kâfi değildir, sanırız. Sonra, bu türlü eserlerde hükmü okuyucu değil, araştıran ve yazan verecektir. Okuyucu, nihayet, verilen hükümlerin yerinde olup olmadığını kontrol edebilir. Yoksa, onu, bizatihi araştırmacı ve münekkid yerine koymak, sadece işin kolayına gitmek olur.

3. Sümmani'nin hayatı konusunda bâzi hatalara düşülmüştür. İlk, doğum tarihi yanlış veriliyor : 1276 (1860). Bu tarih, Sümmani'ye atfedilen :

Tarih seksen yedi on bir yaşında
mısraına dayanılarak ileri sürülmektedir. Halbuki bu mısraın bir de :

Tarih seksen dokuz on bir yaşında
şekli vardır. Araştırmacı, bu mısraın "tahrif edilmiş" olduğunu söylüyor. Bir an için bunun doğruluğunu kabul edelim ve kitabın 53 üncü sayfasını açalım. O sayfadaki 53 numaralı koşmayı okuyunca, sayın Okay'ın, "tahrif edilmiş" dediği mısraı aynen aldığını hayretle görürsünüz! Böyle bir durum karşısında Halk Edebiyatı tetkikçisinin yapacağı iki şey vardır: Ya, doğru ve kuvvetli bulduğu varyantı metinde vermek, veya, en doğrusu, başka varyant varsa, onu da notta göstermektedir. Halbuki, Bay Okay tamamiyle aksi bir yol tutuyor; bir taraftan doğru bulduğu mısraa dayanarak şairin doğum tarihini verirken, öte yandan, metinde, "tahrif edilmiş" dediği mısraı esas tutuyor; böyle olmasaydı, yayımlaması gerekirdi.

Şimdi biz doğrusunu söyleyelim: Sümmani, 1276 (1860) da değil, 1278 (1862) de doğmuştur. Bu, şairin, yukarıda gösterdiğimiz :

Tarih seksen dokuz on bir yaşında
mısraından açıkça anlaşılmaktadır. Bütün mesele, 87 ve 89 tarihlerinden hangisinin gerçeğe uygun olduğu noktasında toplanıyor. Bu hususta kendilerine şu delil veriyoruz: Rahmetli babam, Sümmani ile tam altı yıl arkadaşlık yapmış ve onun birçok şiirlerini kendi ağzından toplamıştır. Sümmani ile samimiyetlerin derecesini şundan anlamalı ki, şair, ilk oğluna, çok sevdiği arkadaşının adını veriyor: Sümmani'nin Şevki adlı bu en büyük oğlu, hâlâ hayattadır. İşte, Sümmani'yi bu kadar yakından tanıyan babamın bizzat Sümmani'nin ağ-

zından tesbit ettiği metin, (Tarih seksen dokuz on bir yaşında) şeklindedir. Esasen sayın Okay da ilk eserinde Sümmani'nin doğum yılını 1862 olarak göstermişti (S. 5). Nitekim sayın Murat Uraz da Sümmani'nin doğum yılı olarak 1862 yi kabul etmektedir (Narmanlı Aşık Sümmani, s. 4).

Kronoloji bakımından yapılan bir yanlışlık da, Sümmani ile Muhibbi'nin aynı zamanda yaşamış ve dostluk yapmış gösterilmesidir. (s. 7). Aynı hataya Nesip Yağmurdereli de düşmüştü (Sümmani, s. 68 - 70). Halbuki, bu iki şairin tanışıp görüşmelerine maddeten imkân yoktur. Çünkü, Muhibbi, (1823 - 1868) yılları arasında yaşamıştır (Bk. Adil Özder, Yusufeli Muhibbi, s. 4 ve 19). Demek ki, Muhibbi öldüğü zaman Sümmani henüz altı yaşında idi!

Sümmani'nin ölüm tarihi diye gösterilen 1915 yılı da, şimdilik, ihtiyatla karşılanmalıdır. Çünkü, Sümmani'nin hangi yılda öldüğü kesin olarak belli değildir. 1913 den 1919 a kadar çıkan, çeşitli rivayetler vardır. En az muhtemel olanlar da bu iki tarihtir. Sümmani, Büyük Harp içinde ve 1914 - 1918 yılları arasında ölmüştür. Ama hangi yılda? Burası meghuldür. Biz, bugüne kadar, bu noktayı sarahatle tesbit edemedik. İleride belki durumu aydınlatmak mümkün olacaktır.

4 — Eserde 102 şiir yayımlanmıştır. Önsözde söylendiğine göre (S. 5), bu şiirler Nesip Yağmurdereli'nin kitabındaki metinlerle karşılaştırılmış, "hemen yaradan fazlasının orada olmadığı" görülmüştür. Bu iddia gerçeğe tamamen aykırıdır. 102 parçadan tam 70 tanesi Nesip Yağmurdereli'nin kitabında da vardır. Sayın araştırmacının böyle bir hükme nasıldığına ve karşılaştırmayı nasıl yaptığına hâlâ hayretteyiz... Bu, karşılaştırmacının gelişmiş ve zeki yapılığının bir ifadesi olsa gerek. İddianın aksine, 102 şiirden yalnız 19 tanesi ilk defa yayımlanıyor. Gerisi, Sümmani hakkındaki diğer eserlerde daha önce çıkmıştı. İlk defa yayımlanan şiirlerin numaralarını veriyoruz : 8, 11, 12, 26, 33, 43, 49, 51, 54, 55, 66, 75, 82, 84, 90, 92, 94, 99, 102.

(Devam edecek)

Hikmet DİZDAROĞLU

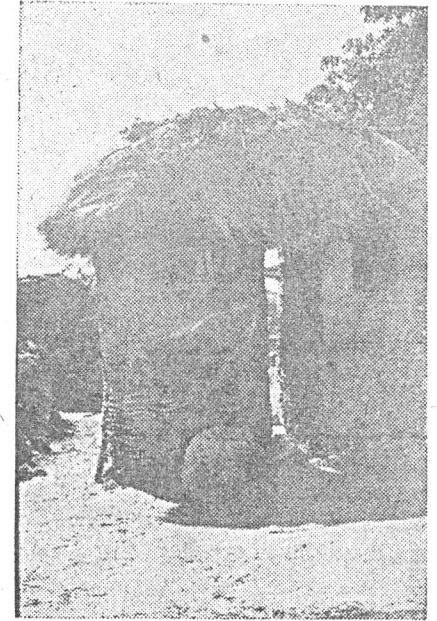
(1) Haşım Nezihi Okay, Saz Şairi Sümmani - Hayatı ve Şiirleri, İstanbul, 1948, 108 sayfa, 75 kuruş. Maarif Kitabevi.

(2) Bk. Haşım Nezihi, Aşık Sümmani, İstanbul, 1934, 32 sayfa.

4 — YERLEŞMELER :

Uludağ muhtelif yerleşmelere sahne olmuş bir haldedir. Roma, Bizans, Selçuk, Osmanlı iskân eserlerinden başka sırf yerli halkın kimbilir hangi tarihten itibaren başlanmış kendine mahsus yerleşme âdetleri de vardır. Yerleşme bahsi mühimdir. Tabiat, arazi, ve sairenin tetkik edilmeleri halk yerleşmelerinde esastır. Ben bu konuda yalnız bir tip evden bahsederek sözüme nihayet vereceğim. Bu da Uludağın "Çantı" dedikleri evleridir. Çantı evlere Anadolu'nun bazı yerlerinde "Çatma ev" denir. Çantı veya çatma evler daima sahibi tarafından imal olunur. Bunun ayrıca dülgere yoktur. Çivi yerine tahta kamalar kullanılmış olan bu evlerden şimdi köylerde ancak bir iki tane fakir ve çoban evi kalmıştır. Geri kalanlar samanlık, ahır ve bazan silo olarak kullanılmaktadır. Bu gibi evleri yapmak için büyük âletlere ihtiyaç yoktur. Bir balta, bir bıçkı böyle bir ev yapabilir. Ormanların bolluğunda yahut ormanların büyük bir servet olduğu bilinmeyen çağlarda Uludağın hemen her köyünde çantı evler yapılmış ve 80 - 100 senelik hâlâ dimdik köyün işine yaramaktadır. Bu biçim yapılar arasında camiler de vardır. Çantı evlerinin sıvası çamur veya kireç değildir. Bu evlerin dışı sığır tezeği ile sıvanır. Büyük bir kış olursa işi için bu tezekten istifade etmek de mümkündür. Çantı evlerin yüzü (yani kapı tarafı) daima cenuba doğrudur. Karaçadır bozması olan bu evler, penesizdir, evin ocağı tam evin ortasın-

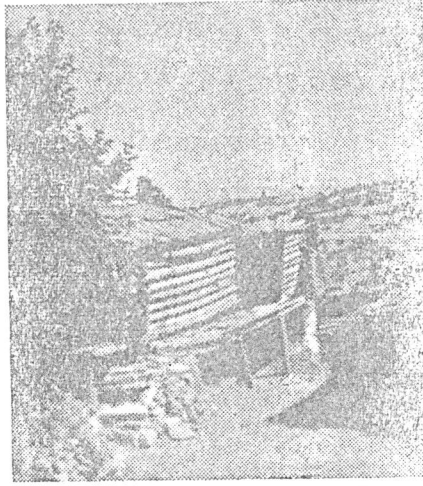
da bulunur. Ocağı ortada olan evlerin bacası da ortadadır. Yeni yeni ocaklar biraz evin sağ ve sol taraflarına kaç-

Harmancıkta bir köylü silosu
(Zahlre Anbarı)

mıştır. Bu evler Anadolu'nun pek çok yerlerinde hâlâ yapılmakta ve kullanılmaktadır.

Bu evlerin cepheleri cenuba doğrudur. Ateş ocakları ekseriya evlerin ortasındadır. Bazı köylüler ocak ve bacalarını kerpiçten yaptıkları takdirde evin sağ köşesine ocak kurar ve baca çıkarırlar. Göksün, Elbistan civarında "Huy dağan" adını taşıyan bu evlerin

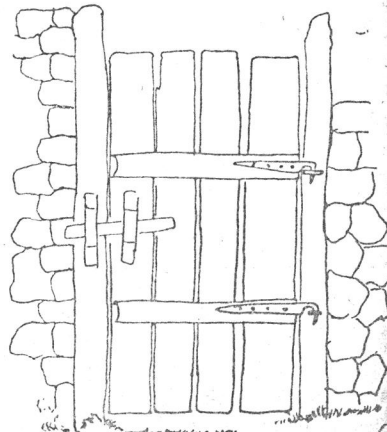
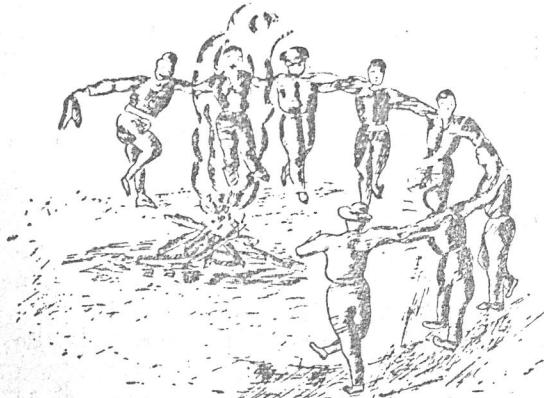
Bir çanrı ev

bacaları kalın gövdeli içi oyulmuş odunlardan yapılmıştır.

5 — ISI - IŞIK :

Uludağ obaları ve köyleri arasında ısı tamamıyla bol odundan temin olunur. Bunlar ocaklarda kullanılır. Tandır ve diğer ısı âletleri buralarda meçhûldür. Işık bugünlerde petroldür. Birinci Cihan Harbine kadar yağ kandili

kullanırlar ve bu kandillerde Çitlenbik yağı yakarlardı. Çitlenbik, yabancı sakızlık ağacının meyvasıdır. Bu ağaç Nusayriler arasında mukades ağaçlardan sayılır. Sakızlık ağaçlarının körpeleri aşılır ve yerini severse Ayıntap fıstığı ağacı halini alır. Çitlenbik yağının kandillerde kullanılmasının sebebi yağ yanarken iş çıkarmamış olmasındandır. Uludağda ısı ve ışığı temsilen beş mayısı altıya bağlayan gece "Ateş gecesi" namıyla delikanlılar arasında eğlenceli bir gece âlemi yapılır. Çocuklar, delikanlılar ve bütün gençler evlerindeki eski hasırlar ve yanabilecek daha ne kadar maddeler varsa hepsini köy meydanına yığarlar, etrafını çevirerek ateşin üzerinden atırlar ve ateşin çevresinde oyun oynayıp türkü söylerler; gece yarısına ve kan ter içinde kalıncıya kadar mükemmel eğlenirler. (Dikkat ettim bu oyunlar daima huşu içinde devam ediyordu.) Senede bir defa yapılan bu gece âyinine "ateş gecesi" veya "ateş bayramı" denir. Hâlâ Uludağ ve civarında geceleri komşulara veya köy odasına gider ve gelinirken fener yerine çıra yakmak mutaddır.

Solda : Bir ateş gecesi veya âyini, sağda: kıldine tozkapağı denilen bir çanrı ev kapısı

DAVUD-Ü ANTAKİ'NİN

Antakya'da Yaşayan Hatıraları

Tophyan : Dr. Edib KIZILDAĞLI

1 — Davudî Antakinin doğumu : Rivayetlere göre Davudun babası Antakya'da bir Yahudi ile komşu olarak oturmakta imiş. Bir gün komşusu olan Yahudinin bir sürü karışık hesaplar yaptığını görmüş, ve melheme ile uğraştığına dikkat etmiş. Güneş Hamel burcunda iken bir gece iki yıldız birbirleriyle birleşecek, tam o esnada ana rahmine düşecek olan çocuk, dünyanın en âlim adamı olacakmış. Bu hâl, ancak 600 senede bir defa vukubulurmuş.

Komşu yahudi geceleri saymağa başlamış. Her gece avluya çıkar, yıldızları takip edermiş. Davudun babasını merak almış. Acaba yahudinin söyledikleri doğru mu idi? Eğer doğru ise, bu evlâdın kendi oğlu olmasını ne kadar isterdi! Yahudiye gizlice takip etmeğe karar vermiş. Yahudinin takip ettiği yıldızları öğrenmiş, nihayet o mübarek saat gelmiş, iki yıldız birbirine yaklaşmış. Dokuz ay sonra Davud doğmuş. Yahudinin ise çocuğu olmamış. Davud iki gözü kör olarak dünyaya gelmiş, fakat zekâsı herkesi hayrette bırakacak kadar kuvvetli imiş.

2 — Davudü Antakinin çocukluğu : Çocukluğunda hocalar Davudun zekâsını kıskanıp, okutmak istememişler. Bu hâl Davud'un canını sıkmış. Annesine :

— Anne beni bir kefeneye sar, oğlum öldü diye hoca ve hafızları başıma topla, bir hatim indirsinler, demiş. Annesi de oğlunun arzusu yerine getirmiş. Hafızlar başı ucunda Kur'ân baştan sona kadar okumuşlar. Tam bu sırada Davut şehadet getirerek kalkıp oturmuş ve hafızlara :

— Şimdi siz beni dinleyin, diyerek okumaya başlamış. Hocalar, yalnız bir yerinde bir yanlış bulmuşlar, Davud : "Hayır Hafız böyle okudu", demiş. Hafıza tekrar okutmuşlar, o da aynı hatayı yapmış. O zaman herkes zekâsına tekrar hayran olmuş.

Davudün, hekimliği, Antakya'ya gelen bir Türkistanlıdan öğrendiği rivayet olunuyor.

Hattâ bir gün hocasıyla Bağdada halifenin yanına davet olunurlar. Bir hayvanın sırtında Bağdada yollanır. Ağaçlık bir yerden geçerken katırcı "Başınızı eğin, dallar değmesin" diye Davuda ihtar eder. Bir kaç zaman sonra Davud memleketine dönerken aynı yerde başını eğer. Muhafızlar : "Niçin başını eğiyorsun" diye sorarlar. "Burada bir ağaç vardır. dalları bana çarpmasın diye" der. Muhafızlar : "Hayır, burada hiç bir ağaç yoktur" derler. Davud "Burayı kazar mısınız" der. Kazarlar ve yeni kesilmiş bir ağacın köküne rastlarlar. O vakit Davud der ki : "Benim gözüm kör amma, kafam görür."

3 — Davudü Antakinin Hekimliği : Davud Antakya'da Zencirli Medrese namıyla maruf yerde okumuş, okutmuş ve hekimlik yapmıştır. Zencirli Medrese Habibi Neccar Camiinin karşısında kibleye nazır üç dört hücre, karşı tarafında misafirhane ve Molla odaları, güstühan ve kuyusu bulunan bir yermiş. Medresenin yanı başında da on iki köşe üzerine bir kubbe oturtulmuş, bir imarethane varmış. Vakıftan temin edilen gelir ile misafirler üç gün, mollalar da tahsili koyunca iâşe edilirdirmiş.

Selçukiler devrinden Osmanlıların son devirlerine kadar, Antakyanın ortasında kurulan Habib Neccar camii, Zencirli Medrese ve İmarethane bir ilmi irfan ocağı olarak yaşamıştır. Bugün camiden başka bir şey kalmamıştır.

İşte Davuda gelen Hastalar, Zencirli medresenin Zincirine sarılır ve üç defa çalarlarmış. Davut ta içerden zincirin çıkardığı sese göre hastanın nereden geldiğini, ne illeti olduğunu ve nasıl tedavisi lâzım geldiğini söylemiş.

Ben çocukluğumda hatırlarım : Hastalar, Zencirli Medresenin zincirini mukaddes tanır ve yere değdirmeden üç defa çalarlardı.

4 — Davudun ilmi hayatı :

Davud'ül Zarir'ül Antaki'nin eseri olan "Tezkeret'ül Ulülektab el'Hadim-ü Ehcaip" kitabı talebeleri "Zeyl'üt Tezkeret'ül" yazmışlar ve

bu kitap uzun zaman Ezher camiinde okutulmuş 1317 - 1901 de Mısırdaki tab ettirilmiştir. Kitabın mukademesinde Davud şöyle diyor :

"Bilirsiniz ki, her ilmin bir (Mevzuu), (Mabadi), (Misalleri) ve netice olarak ta bir (gayesi) vardır. Mevzuumuz insan bedeni ilmidir. Mabadımız: cismin sıhhat ve hastalıkları, Misallerimiz: cismin taksimi bütün ve kısım olarak sebepleri - Gaye olarak ta ilâçlar ve ahkâmlar bahsolunacaktır. Eser Arapça olmasına rağmen Türkçeye çok yakındır ve kolayca anlaşılıyor.

Olgun ve verimli bir yaşta Mısırdaki kaybettığımız Davud Antaki işte böyle bir ilim adamı idi.

5 — Davud Antaki'nin ölümü. Davud bir aralık Mısırdaki camii Esherde ulûm tahsiline gitmiş. Şeyhülesher hasta imiş, onu evinde ziyarete gider. Konuşurlarken bir Yahudi tabib gelir. Bir takım ilâçlar tertip eder. Davud Antaki bunu beğenmez. Münakaşa ederler. Şeyhülesher Davudun verdiği ilâçlarla iyi olur. Davud, "Sizin müslüman hekimleriniz yok mu?" der. O da "Hayır, yok" der. "Eğer bana yer verirsiniz tıbbi ilmini okutayım" diye müsaade ister. Şeyhülesher razı olur. Davud da Mısırdaki ilk olarak Tıp kürsüsünü kurar ve okutmaya başlar. Eserlerini talebelerine yazdırmıştır. Tezkeresi tamam olmadan Mısırdaki ölür.

Dr. Edib KIZILDAĞLI

Ağıtlar

— 3 —

Yazan : İMAMOĞLU İsmet

Mehmetin tükürmesinden alınan İbiş, o çatal yürekli yiğidin canına kıyar. Bu ağıdı, Gemecikli (18 yaşlarında) İbrahim Gök söylemiştir :

Saat beşten sonra bu işler oldu
Anam başucumda saçını yoldu
Mehmedin sebebi bir tükümük oldu

Yetiş kardeş, yetiş, battı şanıımız
Düz ovaya aktı gitti kanımız
Bir İbişe teslim oldu canımız

Mehmed sorarsan mavil yeleklil
Arslan perçemli de kurşun bileklil
Erkek deve gibi çatal yürekli

Yetiş kardeş, yetiş battı şanıımız
Düz ovaya aktı gitti kanımız
Bir İbişe teslim oldu canımız

Mehmed sorarsan kâtiplik işi
Sağ yanında vardır bir altın dişli
Nasıl kıydın ona zalim İbişli

(kavuştak)

Askerde kalan kocası için, yeni gelin söylemiştir :

Ne deyip te ağlayayım Mustafaya? Oy, oy!
Evim mi deyim, yuvam mı deyim? Babiş, kurban olayım! Sen git, ben de varayım! Genç iken ölmüş Babişe ağlayım! Evim mi deyim, yuvam mı deyim? Yelpeze, yelpaze, yelpaze lenir; Babişin mektubu gelince can tazelenir! Yaşıtlarının içinde mektubun kesildi! Babiş, Babiş! Kangaların arasında gelin getirdiydin Mustafa! Bakın kangalların arasında üzüm var mı? Evim mi deyim? Havasını almadım, yuvam mı deyim?"

Seni vuran dağlı mıydı? Kurşunları yağlı mıydı? Ezralı gelirken kolların bağlı mıydı? Bu nasıl onbaşıydı? Bütün alay kalkmış, (buyrun garip cenazesine) demişler. Alay yerinden oynamas, bir tek Mustafam! Yalnız Musta-

fam! Evim mi deyim? Babiş mi deyim? Yuvam mı deyim !

Mehmedin eline ekmek durerler, tepesine bir yumruk vururlar; kurbanlar olayım Babiş! Uyan Babiş! Çalıdan çilpiden çete tutayım, öksüzü öksüze katayım, yaşıtları gelince kayanın dibinde yatayım! Yuvam mı deyim, evim mi deyim? El kadar yüzüme kalan kadar yara vurdu, Mustafam! Edeceğin bana, bu muydu? Aman, yuvam mı deyim, evim mi deyim?

Yarın babam gelirse; emnim, dayım gelirse, (hadî evine! evimize, gidelim!) derse! Seni koyup gideyim bi Babiş? Bir tek Memedimi alıp gideyim mi Babiş! Çoban olur davarım güderim, çiftçin olur ben çiftini sürerim, yaşıtların gelinceye dek oturayım ben!

Bir kar yağar, bir kar yağar — harman zamanı, başıma savurdun tozu dumana, ağlaşalım ayrılığın zamanı, yolla mektubunu koyma gümana! Gümana koyma beni! Gümana koydun beni! Kurbanın olayım Babiş beni! Babiş beni !

(Gelin ağlıyor yine, gelin utanmaz!) demen! Havasını almadım; güveyim öldü! Hiç muratlar görmeyen Babiş öldü! Ellinin kınası durur, gözünün sürmesi durur, ellinin kınası solmadı, gözünden sürmesi çıkmadı, gellinin güveysi öldü.

İngin ingin ovalar, inginle turnam turnam konu, şahin turna kovalar, yarın Etem gelir, ağalar, beğler, Babiş orda kalır, Babiş orda kalır !

Babiş orda kalır, (hadî, git!) derler. Yaşıtları gelmeyince ben gitmem, akranları gelmeyince ben çıkmam! Belki Babişim gelir. Belki Memedimin babası gelir.

Evinden çıkan gelin, oy! Gelin, oy!!! Altı ay ağladım, gelir mi diye, İneviyle Gemeciğin arasına yol yaptım! Belki Babiş gelir diye oturdum. Babam beni oturtmadı Babiş! Anam beni oturtmadı Babiş! Uyan Babiş, uyanmaz mısın? Kan uykularından ayılmaz mısın? Asker ocağından ayrılmaz mısın? Babiş uyan! (Üç aylık gellinim kaldı!) demedin mi? demedin mi Babiş? Uyan Babiş! Uyan

Yaz gelir de yazı yaban yurt olur her bir sinek bir alıcı kurt olur, iller (baba!) derse bana dert olur! Memedin babası ölmüş, dert olur, Babiş, dert olur! Babiş ölmüş, kulaç kol-lu yuvam ölmüş! Evim ölmüş! Evim mi deyim? Yuvam mı deyim ?

BİR TÜRKÜ

Ağıt değil ama, bu da dokunaklı. Kız oğlanın evine otura düşer. Kızın babasığil kız gücün geri almak isterler. Oğlan aradaki çarpışmada, suçsuz bir yaşlı kadını öldürür. Oğlanın yakınmalarına, söylenmelerine, Gemecikli Bilâl Ayan'dan (1922 doğumlu) dinliyelim :

Ellimden aldurdım gonca güllüm
Alman kelepçesi saktı kolumu
Otuz sene lâl eyledi dilimi
Dünyada muradım kaldı ağlarım.

Demirdendir hapisane kapısı
Betondan yapılmış sağlam yapısı
Hâkim otuz sene hüküm veriyor
Benim midir hapisane tapusu?

Mahkemeye getirdiler yârimi
Hâkime demedim eski halimi
Otuz sene lâl eyledi dilimi
Dünyada muradım kaldı ağlarım.

Yârin bahçesinde gonca güllüyüm
On senedir Fadimenin yâriyim
Şaşırım aklımı şimdi deliyim
El sözleri düşman etti yârimi
Dağlar duysa erir ahü zarımı.

BİTTİ

İMAMOĞLU İsmet

OKUYUCULARIMIZA

Dergimiz, iki sayı sonra neşir hayatının birinci yılını dolduracak, ikinci yılına girecektir. Ancak, 12 sayılık ciltlerimizin ince olacağı göz önüne alarak ciltlerimizin 24 sayılık olmasına karar vermiş bulunuyoruz.

Okuyucularımıza arzeder, TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI'ni idealimiz yolunda uzun ömürlü edebilmek için abone ve okuyucu teminine yardımlarını dileriz.

Türkmen, Yürük ve Tahtacılar Arasında Tetkikler, Görüşler

— 4 —

Yazan : Naci KUM

II — İnren'deki son gecemizin, unutulmaz yankıları :

Bu köylüler - Yürükler - arasında saz ve kaval çalan aramıştım. Burada saz çalan hiç kimse bulunmaz dediler. Esasen yürüklerde saz çalan nadirdir. Fakat kaval çalan çoktur. Amma şimdi bunlar da azalmıştır. Buraya geldiğimden beri bize medhettikleri (Derviş) İslahiye tarafında akraba çadırlarını ziyaretten bugün dönmüş gelmiştir. Bu gece onun yanık kavalını ve güzel sesini dinliyerek ruhumu kandırıyorum. Derviş 25 - 30 yaşları arasında, çok zeki, cevval, sevimli, yağız halis bir yürük delikanlısıdır. Koca kavalını bir iki üfledikten sonra bize "kavalın hikâyesini" anlatıyor :

"KAVALIN HİKÂYESİ VE KURBANLIK KOÇ"

Kaval Cennetten çıkmış, koyun da cennette imiş, hiç bir çalgı koyunu cennetten çıkaramamış, Nihayet evliyaliğe eren çobana demişler ki şu kavalı al, hiç ardına bakmadan şu kavalını çalarak cennetin kapısından yürü, koyunlar ardından gelir. Çoban kaval çalarak yürümüş, bütün koyunlar ardından sökün etmişler. Bir iki gün böylece yol gitmiş, arkasına bakar bakmaz hemen sürünün ardı alınmış. Meğersem cehnetin içinde bir koç kalmış. Çoban bakar bakmaz cennetin kapısı kapanmış, koç içerde kalmış.. Eğer böyle olmasa imiş, bütün koçların boynuzları gümüş olacakmış.. İşte bu koçu, Halil Peygamber oğlu İsmaili misafir, mehman uğruna kurban etmeğe davrandığı sırada bıçak İsmailin boğazını kesmemiş ve Cenabı Hak İsmail Peygamber uğruna cennetten armağan yolamış, Halil Peygamber bu koçu kurban etmiş, konuklarını toplamış, ağırlamış, Müslümanlara kurban farz olmuş.

Bunu duyan Şeytan :

— Kavalın sağır deliği olmasaydı keşke diye hayıflanmış..

Zere, (zirra) sağır deliği — Ta alttaki, parmak basılmayan delik — olmasa kaval asla ses çıkarmaz..

YUSUFÇUK HİKÂYESİ

Derviş anlatı :

Bunlar iki arkadaşmış, uyumuşlar, köpekleri de varmış, bir sene yatmışlar, uyuya kalmışlar.

Yusufçuk denilen kuş böyle öter, der ki : "Yusuf.. suku hülülülü.." (yani koyunu buldun mu?) Öndeki de daş olmuş; fakat asıl daş olanın adı Yusufmuş.. Yusufçuk kuşuna (Gökçe oğlak kuşu) derler. Hühühü diye ötermiş.

İsak kuşu bunlar değildir. (Sak, sak, sak) diye öterler. Ufak, kafası kılı, gözleri büyük, gündüz hiç ötmeyen bir kuştur. Gündüz ormanlara falan ardıç kesmeğe varınca pek yaklaşılırsa uçar, dalların arasında kendini belli etmez. İnsandan kaçamaz. Yani gündüz gözleri görmemez.

KÜRECI AĞIDI

Reyhanlı'da, Küreci aşiretinden bir kız yakın köye imeciye gidiyor. Sonra oradan birçok kızlarla beraber diğer bir köye giderken bunlar bir tufana, yağmura tutuluyorlar. Ve kuvvetli bir sel gelip bunları sürükleyip gidiyor. Boğuluyorlar. Bu ağıt iki yüz senelik filan vardır :

Çukurovanın da bozca kiracı
Ötmez oldu keklilerin turacı
Çamlı beleni aşıp giden kiracı
Küreci'nin güzellerin sel aldı

Kimi çam dalında asıldı kaldı
Kimi kayalarda kısıldı kaldı
Benli Eminem milde basıldı kaldı
nakarat.

Dolanı dolanı bir çam yıkıldı
Yıkıldı da küreciye dikıldı
Kız gelin olanın belı büküldü
nakarat..

Kimi atlas giyer kimi alaca
Kimi tahta biçer kimi salaca (cenaze)
Seyid Ahmedin beş bacısı bilece
nakarat.

Sanmayın ki bu güzeller az idi
Otuz sekiz gelin kırk da kız idi
Benli Emine demişler içlerinde baz idi
Nakarat

Akmaz idi kuru çaylar çağladı
Bunu bir kocaçık yolda söyledi
Marastaki paşa duydu ağladı
İmeçiye giden kızlar gelmedi

AŞIK HACI ile GÜZEL KIZ KARŞILAŞMASI

Aşık —

Güzellere şirin gelen sözlerim
Sizi gördüm tutmaz oldu dizlerim
Çoktan beri yolunuzu izlerim
İki güzel ırsat geldi gözüme

Kız —

Çok söyleme ıssız korsun yurdumu
Atma bana ataşını ördünü
Eğer aşık isen kaldır perdeni
Gel utanmaz söylese ne yüzüme

Aşık —

Ezeli karşımda oynayıp güldün
Olanca aklımı başımdan aldın
Keşşin kıızı Aşlı hanım mı oldun
Kerem gibi ates saldın özüme

Kız —

Yükü kumaş olan ele satar mı
Bahar gelmeyince hülbul öter mi
Baha llen bana gücün yeter mi
Seyreyle alımdaki Gazıye (gazıaltını)

Aşık —

Saçın ipek ziliflerin burma mı
Ağzın şam fıstığı dudakların hurma mı
Seni gören Allah beni görme mi
Seyreyle alımdaki yazıya

Kız —

Ben güzelim güzellerin biriyim
Aşık, anam Melek ben bir Hürüyüm
El değmedik mor sümbüllü koruyum
Hiç bir aşık ulaşamaz toyuma

Aşık —

Aşık Hacım söyler sözüün sağını
Severler güzelin göksü ağını
Senin gibi nece nece çoğunu
Nenni eyleyip uyutmuşum dizimde

Cerit aşıklarından Abdurrahman ağanın destanı
(Çukurovada uzun hava ağzı söylenir)

Bu Abdurrahman ağa fırkai İslahiye zamanında yaşamış, Cerit beyleri Hasan ve Şahin beylerin aşığı imiş, Ceritlerle (Reyhanlı, Avşar Bozdoğanlı) arasında sürekli kavgalar olmuştur. Bu destan onun üzerinedir. 130 - 140 senelik bir mesele..

Ey.. göçtü derler Cerit ili göçtü mü
Gün doğarken Ceban suyun geçti mi
Göçün oğrun andırma çeşdi mi (çevirdi mi)
Bir göğünüm de Şahan beğim arzular

Ey.. sana derim sana Keben illeri
Geydimola güzellerin alları
Soğuk olur Meyremci'nin belleri
Eser poyraz, çam dalların bozulür

Ey.. Hal burdan kalkınca Gerdek, Mağara
İşinizi kadırmevlam onara
Daş oluk önünde sıra punara

Ağ "Derim evleri" ordu düzülür: (Derim evi
Adana müzesindeki Topak çadıra derler)
Abdurrahman ar namusu çekince
Kara pınar İblesine akınca
Yalak, sarız, Ördeklıye çıkınca
Saçılın, konun Binboğa'nın sahna!

PALALININ AĞIDI

Tecerli aşiretinin (Palalı) derler bir beği
varmış. Bir kavgada bunu gözünden vurmuşlar. Atı evine geliyor. Anası bu ağıdı söylemiştir :

Palalının uşakları
Erişmeden kavşakları
Döne döne kavgada ediyor

Zıbn sarı cepken yeşil
Kolonu boynumdan aşır
Öğüne ceylan oturmuş

Biner atın daylağına (bacaklı, genç at)
Sürer yölük saylağına (Düz taşlı)
Şöhret için çan dondurur
Tülüsünün daylağına (3-5 yaşında deve)

Su çatının altı tiken
Kör olsun tiken diken
Çıkal benim eşeğizim
Sandal yağı gibi kokan

Dibeği yerde seslenir
Çadırı göğde islenir
Palalının Mehmet oğlu
Tecilri'de bir söylenir

Çadırı çatma direkli
Atısı çatal yürekli
Palalının Mehmet oğlu
Dosta düşmana gerekli

Dur deyolar durulur mu
Ir gayıptan
Kör olası Çaylın eli (Dörtöl köyü)
Yiğit gözden vurulur mu

Vahit Lütüfî Salcının Son Şiiri

Yazan : İhsan HİNÇER

Geçen sayılarımızda ufulünü acı ile bildirdiğimiz Vahit Lütüfî Salcının, vefatından dört beş gün önce, Gültekin Ardanın Lüleburgazda çıkardığı 2.2.950 T. li Özdilek gazetesinde basılan bir şiiri elimize geçmiş bulunmaktadır. Üstat, son senelerde o kadar acı çekmiş ve sefaletle düşer olmuştur ki, bu son şiirinden, bunu, kolayca istihraç edebilmek mümkündür. Şurası da şâyamı dikkattir ki, bu münacatı yazıp neşrettikten bir kaç gün sonra "Mucip" "Belli olmayan bir saatte, tasdika iktiran etmiş" ve koca üstad öteki dünyaya göçüp gitmiş, Ulu Tanrı da onu, isyanına rağmen "Yüzbir seneye mahkûm" etmediğini "tebliğ" eylemiştir.

Elimizdeki kayıtlara göre, yetmiş beş yaşında ve 1875 doğumlu olduğunu kabul ettiğimiz üstad, bu şiirinde 65

CELEBİ OYUNU (Türkmen Halayı)

Evleri köyden aşağı
Sen misin güzeller köşeği
İklimize bir döşeği
Ser Mehmedî seversen
Evleri köyden yukarı
Sen misin güzeller değeri
Ağzında nöbet sekeri
Ez Mehmedî seversen
Kaya başı dirgenlik
Ne hoş olur ergenlik
Ergenlikte yâr sevmek
Od abir bezirgenlik
Kayalar kögelendi
Güzeller suya indi
Her güzelden bir öpüs
Yüreğim tezeleni

(Devam edecek)

Naci KUM

yaşında olduğunu söylemektedir. Bu hale göre bu şiir, ya 10 sene evvel yazılmış, ya şiirindeki rakam yanlış dizilmiş veyahut ta üstad "Türkiye Yayınevi" ne bildirdiği tercümei halinde doğum tarihini 1885 yerine, sehven 1875 olarak göstermiştir.

Aşağıya, merhumun son ve ona bir cevap ve nazire olan sayın Natık Pekus'un "Vahit Dede'ye" başlıklı şiirleri alıyoruz :

EY KOCA YARGIÇ

Bana vermiş olduğun mahkûmiyet,
65 yıldır hâlâ bitmedi mi?
Ne kadar acı imiş bu esaret
65 yıldır sonu yetmedi mi?

Ne ilâmı, ne tebliği belli,
Ne kararı, ne de temyizi belli,
Ne ay, ne gün, ne de saati belli
Hiç (mucibe), tasdika gitmedi mi?

Şu hapishanede sürünüyorum,
Uçan gölge gibi görünüyorum,
Gece gündüz, ağlayıp inliyorum,
Sağır mı kulağın, işitmedi mi?

Ey (Vahit) ne yapsam, zehir mi yeyim?
Ben nasıl mahlûkum, ben nasıl şeyim?
Yoksa (yüz bir senelik) miyim, neyim?
Bir af kanunu sudûr etmedi mi?

V. L. SALCI

V A H İ T D E D E ' Y E

Dediler ki Dede Vahit bu hayattan aldı ös,
Dediler ki Dede Vahit bu cihandan etti göc,

Tarih Boyunca Helvacılık

Yazan : Mehmet ÖNDER

Bazı yerlerde öyle yemekler vardır ki, sırf o yerin mahı olmuşlardır. Meselâ Konya'nın kebabı, etli ekmeği, hoşmerimi (1) âdeta Konyaya mahsustur. En nefisini, en alâsını Konyalı aşçılar yapar; şöhret bulmuş, mahallileşmiştir. Asırlık geçmişi vardır, yapılmasında ve yanmasında türlü âdet ve erkân vardır. İşte Konyanın da helvası hem meşhur, hem âsildir.

Konya için helvanın, sofrada, mühim bir yeri vardı. İster çöğenli şeker helvası olsun, ister unlu pekmez helvası olsun, yüzyıllarca Konyanın ağız tadı olmuştur. Sedirler'in meş-

hur saç böreğinin peşinden, okkalı bir helva tepsisi gelmezse, ikram tamamlanmazdı. Gerçi misafir umduğunu değil, bulduğunu yer ama, Konya'da mutlaka helvayı yedi.

Öyle ki, Konya'nın meşhur helvası, tarihlere, şiirlere geçmiştir. Seyyahlar, şairler Konyanın helvası için eserlerinde methiyeler yazmışlar, gelmiş, gelecek nesillere bir defacık olsun yemeleri için tavsiyelerde bulunmuşlardır. Meşhur seyyah İbni Batuta, tam 600 yıl önce Konya'ya geldiği zaman bu nefis (taamdan) yemiş ve eserinde (2), şöyle bir de hikâyeye nakletmiştir :

"Rivayete nazaran (Mevlânâ Celâleddin) ibdidai halinde fıkiyye müderrisi idi. Konya'da kâin medresesine talebe toplanur idi. Birgün medreseye helva satan bir adam gelür. Başında bir tabak derununda parça parça kesilmiş olduğu halde helva bulunub, bunun her parçasını bir "feles" e furuht iderdi (satardı). Meclis-i tedris'e geldükte Şeyh (tabağını getir) der. Helvacı bir parça alub, Şeyh'e verür. Şeyh de elile ihzaz ederek eğl eyler. Helvacı Şeyhten başkasına vermeksizin çıkar..."

Bu hikâyeden anlaşılacağı üzere Selçuklular devrinde Konya'da helva yalnız dükkânlarda değil, başlarında tabla taşıyan seyyar satıcılar tarafından da satılırdı. Parça parça kesilmiş olmasından bu helvaların, bugün Karamanda da yapılan sert, cevizli veya susamlı helvalar cinsinden olması ihtimali vardır. Bu cins helva şekerden yapıldığı gibi, pekmezden de yapılabilir.

Keza, 1650 yıllarında Konya'ya gelen Evliya Çelebi, Konya'nın bu meşhur helvasını Seyyahatnamesine (3) geçirmeyi unutmamıştır : "Yiyeceklerinden ekmeği, çöreği, balı böreği, helvasının çeşidi, zülbiyesi, peşmanisi, tahaniyesi meşhurdur. Hususi helvacı çarşısı vardır. (Konya'da helvayı döğerek yedirirler) meseli meşhurdur..." der.

Evliya Çelebi'nin bahsettiği helvacı çarşı-

Dediler ki kara toprak onun artık ocağı,
Dediler ki ona rahmet Ulu Tanrı kucağı,

Dede Vahit göçü verdin bilerek, İsteyerek,
"Koca Yargıç" diye sundun ona mucipli dilek,

A mubarek ne sorarsın ona denizce soru?..
Ulu Tanrı deyiverdi : "Hadî Vahit verci-û"

Sana yok mu idi sanki bir yudum su verecek?
Sana yok mu idi sanki bu diyarda bir çiçek?..

Sana yok mu idi sanki yaşadıkça dayanak ?
Sana yok mu idi sanki sıcaık bir de yatak.

Sana yok mu idi sanki aramızda bir ocak,
Seni yok mu idi sanki bağına bastırarak.

Nasıl uygun görüverdin, sana "Mucip" deneni?
Nesli vardı bu hayatın sana ağı geleni?

Neye "Mucip" diye birden bire ondan diredin?
Acı katmak mı idi yoksa bize gayrı dileğin?

Klme kızdın, kime küstün gidiverdin A dedem?
Gidiverdin de bıraktın bize hicranla elem.

Natık PEKUS

sı Türbe civarındaki bir yerde olması ihtimali fazladır. Çelebi burada, Nasreddin Hoçanın Konya'da helvayı döğülerek yediği, meşhur fıkrasını telmih ediyor ve meselin meşhurluğunu ileri sürüyor ki, doğrudur.

Su hale göre helvacılık, Konya'da, Selçuklulardan Osmanlı İmparatorluğunun son devirlerine kadar şöhretini, hattâ nefasetini devam ettirmiştir.

Konya Beylerbeyi Mümin Paşa, (Konya'nın) redifli bir kasidesinde (4), Konya'yı methederek şöyle diyor :

Nice şirin olmasın, şirin edalı dilberin
Şöhretin helva ile bulmuş gıdası Konya'nın

Bir başka şair, Sevadi, Konya ve Meram'a temas eden bir şiirinde :

Bolluğundan garibe helvayı
Yedrir döğe döğö helvayı (5).

diye Konya helvasını bir hayli metheder.

Konya'nın helvası yalnız şiirlerde değil, halkın türkülerinde, manilerinde de yer almıştır. Aşık sevdiğini en nefis tathırlarla beslemek ister. Bir Konyalı için bu ancak helva olabilir. İşte bir mani :

Küsülmez sarmayınan
Bir buse almayınan
Yarım bize, koyda gel
Besleyim helvayınan (6).

Misâlleri çoğaltabiliriz. Konyalı şair Şem'i dahi, Türbe önünde açtığı helvacı dükkanında

kimbilir elile yaptığı nefis, mis gibi helvalara ne methiyeler okumuştur. Hülâsa, Konya helvası yüzyıllar boyunca tadı ve şöhreti ile dillerde yaşamıştır. Usta helvacılar Konya'da yetmiş, nicelerine zorla, döğö döğö helva yedirmişlerdir; helva o kadar çok, o kadar bereketli idi ki, yiyip iğenin haddi hesabı yoktu. Konyalı sofraya helvasız besmele çekmez, helvasız iftarını açmazdı. Kış gecelerinin helva sohbetlerine doyum olmazdı. Bugün dahi ihtiyarlar, hatıralarını tazeliyerek tatlı tatlı anlatırlar...

Helvacılık bugün Konya'da eski perestijini kaybetmiş durumdadır. Helvacı çarşısı dağılmış, dükkanların çoğu kapanmıştır. Bunda, son yılların şekerli ve tath maddelerinin çokluğunun rolü olduğu gibi, eskisi kadar usta helvacıların yokluğu da hesaba katılmalıdır. Ne olursa olsun Konya'da, bu eski san'atın ihyası herhalde âğızların tadını yerine getirecektir.

Mehmet ÖNDER

1) Hüşmerim, kaymak ve hamurdan yapılan bir çeşit tatlıdır.

2) Seyahatname-i İbn Batuta, M. Şerif tere. İst: 1333, c: I-sayfa: 323.

3) Evliya Çelebi Seyahatnamesi, c: III. s: 19.

4) A. Erdoğan'ın Konya dergisi Sayı: 7'de yayınlanan makalesinde bu şiirlerin tamamı mevcuttur.

5) Helvayı, helvacı demektir.

6) Konya'dan derlenmiştir.

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AGUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ

SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

SAYI : 11

HAZİRAN 1950

SENE : 1

Çocuk Edebiyatı Folklorunun Değerlendirilmesi

Prof. Ziyaeddin F. FINDIKOĞLU

— I —

Bundan yirmi sene kadar önce Ankara'da birkaç müteşebbisin himmetile kurulan "Halkbilgisel Derneği", o zamana kadar yurdun muhtelif yerlerinde dağınık olarak çalışan, araştırma yapan halkiyatçıları bir daraya toplamış, Derneğin İstanbul'daki subesi tarafından nesredilen bir mecmua birkaç sene içinde emsalsiz bir tanışma ve anlaşma organı haline gelmişti. Sonradan nasıl oldu bilmiyorum, bir sam yeli esti, ne o "Dernek"ten ne bu mecmuadan bahsedilmez oldu. Şimdi gene mevcud olan Dernek, ilk kuruluşteki kuvvetini pek göstere miyorsa da mensubları, başladıkları yolculukta devam ediyor.

Bu yolculuk ne yolculuğudur? Ashını sorarsanız bahis mevzuu olan şey garb milletlerinin Rönesansla başladıkları XIX uncu asırda hızlandırdıkları bir harekettir. Orta çağın "tabiat"ten uzaklaştırdığı Avrupalı, "tabiate doğru!" parolası ile hem şu bildiğimiz tabiatın sırlarını çözmeğe, bu suretle müsbet ilimleri geliştirmeye başladı, hem de tabiatın bir uzaması olan öteki tabiatı, tâbir caizse, sosyal tabiatı araştırmağa düşündü. Fakat ilkönce birinci "tabiat"i fethetmeliydi, ikincisi gayet tabii olarak onu takip edecekti. İşte XIX uncu asrın tarih suuru, bunun neticesidir. Yazılı veya kazılı bulunan delillerin, vesika ve kaynakların ötesine, kolektif olan gayrimes'urun derinliklerine nüfuz kaygısı da bu suurun ol-

gunlaşmasından başka bir şey değildir. İçtimai suurun geçmişini tarih, içtimai gayrimes'urun mazisini de folklor öğretecekti. Her iki istikamet aşağı yukarı bir asır farkla memleketimizde de kendini hissettirdi. Birinde tarihçilerimiz, ötekisinde halkiyatçılarımız gayret sarfettiler. Son yarım asır zarfında Türk tarihçiliğinin yardımcıları olan Türk folklorculuğu "Halkiyat" "Harsiyat", "Halkbilgisi", "Folklor" gibi lisan hareketlerinin muhtelif basamaklarına da işaret edici adlar altında birdüziye gelişmekten geri kalmamıştır.

— II —

Hiç bir halkiyat araştırması kolunda kelemenin tam ve mutlak mânasile hasbi, menfaatsiz iş görülmez. Araştırmacının kendisini tatmin etmekten alnız, alakalı cemiyetin folklorik araştırma dalına yeni bir aşımaya kadar çıkınız; Bütün bir zevkler, menfaatler ve faydalar yığını vardır ki folklorculuğu, günlük hayatın türlü türlü hâdiselerine bağlar. Bazan doğrudan doğruya, bazan dolayısıyla olan bu bağıllık, folklorla meşgul olmağı aynı zamanda cazib kılar. Ferdî psikolojide suur ile gayrimes'ur arasındaki birliğe benzer bir vahdet, içtimai psikolojide de vardır. Hattâ içtimai müesseselerin "politika"ları yapılırken, meselâ hukuk siyaseti, yahud dil siyaseti güdüldükçe bu iki âlem arasında bir devamlılık kurmak, o müesseselerin beslediği cemiyet için son derece hayati bir ehemmiyeti haizdir. Edebi ge-

Yıllık aboneli : 12,
altı aylık aboneli : 6
İradır.
Yurd dışı senelik abone :
\$ 3, ₺ 1

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Basılmıyan yazılar
istenince geri gönderilir.
Dizgi ve baskı :
HALK MATBAASI
İstanbul

Sahibi : İHSAN HİNÇER
Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Sorumlu Yönetmen :
BORA HİNÇER

Mektup ve havale için adres : Posta Kutusu : 46, Aksaray — İstanbul. Tel. : 22 49 74

TÜRK FOLKLOR (= HALKBİLGİSİ) DERNEĞİNİN YAYIN ORGANIDIR

